

QORTI ĊIVILI PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF TONI ABELA LL.D.

Seduta ta' nhar il-Ħamis, 9 ta' Mejju, 2024

Numru 4

Rikors Numru 43/19TA

Karen Camilleri

vs

Emanuel Grech

Il-Qorti:

Rat ir-rikors ġuramentat ta' Karen Camilleri (l-Attriċi) tat-18 ta' Jannar 2019 li permezz tiegħu ppremettiet u talbet is-segwent:

1. "Illi r-rikorrenti kienet inkarigat lill-intimat sabiex jagħmel xogħolijiet varji fil-post 25, Triq San Gwann, Hamrun;
2. Illi fil-5 ta' Jannar 2018 l-intimat ta stima tax-xogħolijiet kif jidher fid-dokument hawn anness u mmarkat **Dok A**;
3. Illi r-rikorrenti hallset lil intimat is-somma ta' € 15,000 [hmistax-il elf Euro] kif jidher fid-dokument hawn anness u mmarkat **Dok B**;
4. Illi minhabba imperizja, traskuragni u negligenza, ix-xogħolijiet ma sarux skond is-sena u l-arti kif jidher fir-rapport tal-Perit William Lewis hawn anness u mmarkat **Dok C**;

5. Illi kawza ta' din l-imperizja, traskuragni u negligenza, ir-rikorrenti sofriet hsharat li ghandhom jigu rrangati, u inghatat stima minn J & K Contractors Ltd, kif jidher fid-dokument hawn anness u mmarkat **Dok D**;

Jghid ghalhekk l-intimat, ghaliex din l-Onorabli Qorti m'ghandhiex, prevja kull dikjarazjoni opportuna u ghar ragunijiet premissi, tiddeciedi billi:

1. Tiddikjara li l-intimat, minhabba *inter alia* imperizja, traskuragni u negligenza, huwa responsabbli ghal hsharat rizultanti minn xoghol mhux skond is-sena u l-arti;
2. Tillikwida, okkorrendo bil-hatra ta' perit nominand, l-ammont ta' hsharat rizultanti minn xoghol mhux skond is-sena u l-arti li ghandhu jithallas mill-intimat lir-rikorrenti;
3. Tikkundanna li l-intimat ihallas lir-rikorrenti tali ammont;
4. Tiddikjara li l-intimat ircieva flus u m'ghamilx ix-xoghol li kien ingaggat li jaghmel;
5. Tillikwida, okkorrendo bil-hatra ta' perit nominand, l-ammont ta' flus li l-intimat ircieva ta' xoghol li kien ingaggat li jaghmel u li m'ghamilx;
6. Tikkundanna li l-intimati ihallas lir-rikorrenti tali ammont;

Bl-ispejjez kif ukoll l-imghax kontra l-intimat, li minn issa huwa ingunt ghas-subizzjoni.”

Rat ir-risposta ġuramentata ta' Emmauel Grech (il-konvenut) tat-18 ta'

Frar 2019 li permezz tagħha wieġeb u eċċepixxa s-segwent:

1. “Illi l-esponenti qiegħed jeċċepixxi n-nullita' tar-rikors promotur ta' l-attrici stante li tali rikors ma jindikax liema huma daww il-fatti li hi taf bihom personalment skond id-detami ta' l-artikolu 156(1)(a) tal-Kap. 12 tal-Liġijiet ta' Malta;
2. Illi fuq il-mertu l-esponenti qiegħed jilqa' għat-talbiet ta' l-atturi billi jgħid li dawn huma infondati fil-fatt u fid-dritt u dan stante li huwa ma ikawza l-ebda hsharat u x-xoghol li huwa ghamel huwa skond is-sena u l-arti;
3. Illi kienet l-attrici li minghajr raguni valida skond il-ligi waqfet lill-esponenti milli ikompli dak li kien miftiehem bejn il-partijiet. Fil-fatt hija lanqas haliet lill-esponeti igib il-perit sabiex ghal grazzja ta' l-argument jivverifika dak li l-rikorrenti kienet qed tallega u sabiex ukoll ikkejjel ix-xoghol li huwa ghamel sabiex jigi stabilit l-valur tax-xoghol

tieghu. Fil-fatt huwa hadem b'aktar minn hmistax-il elf euro (€15,000);

4. Illi tant hu hekk li l-esponenti ghamel sitt xhur jahdem fuq is-sit u qatt ma sar xi forma ta' ilment mieghu fuq ix-xoghol li huwa kien qed jaghmel;
5. Illi bla pregudizzju ghal dan, r-rikorrenti lanqas biss ittentat tintima lill-esponenti b'ittra gudizjara fuq il-pretenzjonijiet taghha u ghaldaqstant huwa ma ghandux ibghati l-ispejjes ta' dawn il-proceduri f'ghar ipotesi li r-rikorrenti tinghata ragun;
6. Salv eccezzjonijiet ulterjuri.

Illi ghal ragunijiet fuq premissi t-talbiet tar-rikorrenti ghandhom jigu micħhuda fl-intier tagħhom.

Bl-ispejjeż kontra r-rikorrenti.”

Rat l-atti u dokumenti kollha fil-Kawża.

Qrat ix-xhieda miġbura mill-Perit Godwin Abela, maħtur bħala espert tal-Qorti.

Rat li l-Kawża tħalliet għal-lum għas-Sentenza.

Punti ta' fatti

1. L-Attriċi hija propjetarja tal-fond 25, Triq San Ġwann, Hamrun. Ftiegħilha li tagħmel xi xogħolijiet strutturali f'dan il-fond u għalhekk ikkummissjonat lill-konvenut qua kuntrattur biex jagħmel dawn ix-xogħolijiet li għalihom laħqet ħallset l-ammont ta' €15,000.

2. Waqt li l-konvenut beda jeseġwixxi dawn ix-xogħolijiet, l-Attriċi ħasset li x-xogħol ma kienx qiegħed isir sewwa. Għalhekk inkarigat lill-Perit William Lewis biex jagħmel rapport u dan wasal għall-konklużjoni li tassew kien hemm xogħol li ma kienx qiegħed isir sewwa (a' fol 6).

B'konsegwenza ta' hekk l-Attriċi waqfet lill-konvenut milli jkompli bix-xogħol. Issa b'din il-Kawża qed titlob id-danni minħabba xogħol ħażin imwettaq mill-konvenut.

Konsiderazzjonijiet legali

3. Għalkemm din il-Kawża hija pjuttost sempliċi f'dawk li huma fatti, mhux daqstant ieħor il-punti ta' liġi involuti fiha. Hemm diversi tipi ta' appalt. Hemm dak fejn l-appaltatur mhux biss jagħti x-xogħol tiegħu (*l-opus*) iżda anke jipprovdi l-materjal għal dak ix-xogħol li għandu jsir. Imbagħad hemm appalt, fejn il-kuntrattur jista' jagħti x-xogħol iżda mhux il-materjal jew il-materjal iżda mhux ix-xogħol.

4. Skont din il-Qorti, fl-każ tal-ewwel xorta ta' appalt huma applikabbli ir-regoli taħt l-artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili fejn, fejn l-appalt jista' jiġi xolt *ad nutum*, jiġifieri mingħajr ħtieġa tal-intervent tal-Qorti li tiddikjara x-xoljiment tal-kuntratt. Din hija regola eċċezzjonali għar-regola ġenerali, li ħadd ma jista' jirretroċidi unilateralmment minn kuntratt jekk mhux bil-kunsens tal-parti l-oħra jew b'deċiżjoni tal-Qorti li xxolji l-kuntratt.

5. Kif ġie diversi drabi mtenni, "*bil-fakolta lillu koncessa mill-istess liġi fis-subinciz (1) għall-imsemmi Artikolu 1640, u b' inizzjattiva proprja tiegħu, il-kommittent jista' unilateralmment jirrecedi ad nutum, u fi kwalunkwe mument, mill-appalt. Dan saħansitra anke mingħajr ma joffri l-ebda raguni jew gustifikazzjoni.*" (Ara **Sentenza fl-ismijiet Sapienza sive**

Sopie Spiteri et vs Anthony Galea, Qorti Ċivili Prim'Awla, 12 ta' Mejju 2004).

6. Issa fil-każ li għandha quddiemha din il-Qorti, kienet l-Attriċi kommittenti li tterminat l-appalt. Di fatti, il-Perit William Lewis xehed li ġew infurmati mill-Attriċi li kienet ser twaqqaf lill-kuntrattur u talbithom jagħmlu rapport dwar dawk ix-xogħolijiet li ma sarux skond l-arti u s-sengħa. Iżda ma ġewx mitluba jagħmlu stima tax-xogħolijiet rimedjali (a' fol 112). Anke l-Attriċi tgħid li ordnat lill-konvenut jiġbor l-għodda u joħroġ mill-propjeta' (a' fol 122 u a' fol 128).

7. Issa f'dan ir-rigward ġie tajjeb osservat mill-**Qorti Ċivili Prim'Awla fis-Sentenza fl-ismijiet Peter Montebello et -vs- Grezzju Azzopardi et datata 29 ta' Settembru 2009**, li meta il-kommittent jagħżel li jittermina din *“jkollha effett minnufih malli jingħata avviż lill-appaltatur, ikun kif ikun imqar bil-fomm (Art. 1640(5) tal-Kap 16). Madankollu, f'każ bħal dan, tgħodd ħafna r-raġuni għaliex il-kommittent jagħmel għażla bħal din: jekk ikollu raġuni tajba biex itemm l-appalt, il-kommittent għandu xorta waħda jhallas lill-appaltatur somma li tagħmel tajjeb għall-ispejjeż li jkun nefaġ l-appaltatur u l-valur tax-xogħol, wara li jittieñdu b'qies l-utilità' li dak ix-xogħol mitmum ikun għall-kommittent u d-danni li jkun ġarrab il-kommittent minħabba r-raġuni li għaliha jkun qatagħha li jtemm l-appalt (Art. 1640(3) tal-Kap 16). Jekk, min-naħa l-oħra, il-kommittent ma jkollux raġuni tajba għaliex ikun temm l-appalt, huwa jkun irid iħallas lill-appaltatur somma li ma taqbiżx l-ispejjeż kollha li dan ikun nefaġ u l-valur*

tax-xogħol mogħti, flimkien ma' somma oħra meqjusa mill-Qorti bħala dik li ma tkunx ogħla minn kemm kien ikun il-qligħ tal-appaltatur mill-appalt li kieku tħalla jagħmlu kollu (Art. 1640(2) tal-Kap. 16)".

8. Issa minn dan il-bran huwa ċar, li d-danni jissemmew f'dan l-artikolu ma humiex fil-kuntest ta' azzjoni fiha innifisha, b'mod anċillari bħala qies ta' x'għandu jitħallas l-appaltatur fis-sens li kull danni li jkun sofra l-kommitent u li allura għandhom ikunu mnaqqsa minn dak li għandu jieħu l-appaltatur. Għalhekk, anke li kieku kien japplika dan l-artikolu tal-liġi, l-azzjoni kif proposta ma hiex legalment attendibbli peress li din il-parti tal-liġi ma toffrix azzjoni għad-danni awtonoma fil-każ ta' terminazzjoni ta' kuntratt ta' appalt *ad nutum*. Għalhekk, jekk l-azzjoni tal-Attriċi qed tkun impostata taħt dan l-artikolu, din hija għal kollox legalment inattendibbli u għandha tkun miċħuda għaliex l-artikolu tal-liġi inkwistjoni ma jipprovdi għall-azzjoni diretta għad-danni.

9. Imma kif diġà' rilevat, din il-parti tal-liġi hija biss applikabbli meta l-appaltatur joffri mhux biss ix-xogħol iżda anke il-materjal. Issa l-Attriċi tixhed għal-liema skop sar il-ħlas u fost oħrajn tgħid hekk: *"Bejn l-ewwel zewg pagamenti kien qiegħed isir it-twaqqiegh. Jekk niftakar sew it-tieni cekk kien għal hlas tat-travi skond kif ordna l-perit u t-tielet pagament riedu ghax il-konvenut kellu jixtri xi materja"* (a' fol 128). Isegwi għalhekk, li għaladarba l-konvenut kien qiegħed biss jagħti l-opus iżda mhux il-materjal tant, li kien qiegħed jitħallas għalih u mhux iħallas għalih hu, l-

artikolu 1640 tal-Kodiċi Ċivili ma hux applikabbli pero anke jekk hu, dejjem hemm ostaklu ieħor kif ser ikun spjegat aktar 'l fuq.

10. Iżda kif osservat il-Qorti Ċivili Prim'Awla fil-kawża Ignazia Degabriele vs George Calleja et tat-30 ta' Ġunju 2004, li "*Hu maghruf illi fil-kaz ta' inadempiment tal-kuntratt ta' appalt, inkluz f'dan it-terminu n-nuqqas ta' eżekuzzjoni tajba tax-xogholijiet, ma huwiex eskluż l-applikazzjoni tal-principji generali fil-kaz ta' inadempjenza kontrattwali. Dawn, infatti, jibqgħu applikabbli meta ma jirrikorrux il-presupposti tad-disposizzjonijiet speċjali, senjatament ir-risoluzzjoni u l-hall tal-kuntratt, ex-Artikolu 1640 tal-Kodiċi Civili.*

Hekk allura r-responsabilita ta' l-appaltatur tibqa' tissussisti fejn dan per eżempju jonqos li jikkompleta l-opra affidata lilu jew f'kaz ta' dewmien fl-eżekuzzjoni jew ikun naqas mill-obbligazzjoni tiegħu li jezegwixxi u jikkonsenja l-opra appaltata skond ir-regoli ta' l-arti u s-sengħa, u x-xogholijiet jirrizultaw karenti u difettużi.

F'cirkostanzi bħal dawn il-kommittent għandu d-dritt, skont artikolu 1069 (1) tal-Kapitolu 16, li jagħzel li jgħieghel lill-appaltatur jezegwixxi in forma speċifika l-appalt u jagħmel ix-xogholijiet rimedjali, kif ukoll li jinsisti għad-danni [Artikolu 1069 (2) Kodiċi Civili];" (Sottolinejar ta' din il-Qorti).

11. Kif deċiż mill-Qorti Taljana ta' Kassazzjoni tal-1 ta' Marzu 1995 (ara ukoll Roberto Triola "Codice Civile Annotato con la Giurisprudenza", Tieni Edizzjoni, 2002), "*nel contratto di appalto, il*

*committente, che lamenti difformita` o difetti dell' opera, puo` richiedere che la difformita` o i difetti siano eliminabili a spese dell' appaltatore mediante condanna da eseguirsi nelle forme previste dall' art 2931 codice civile (korrispondenti għall-Artikolu 1127 tal-Kodici Civili tagħna) oppure che il prezzo sia ridotto e, in aggiunta o in alternativa, che gli venga risarcito il danno derivante dalle difformita` o dai vizi “ (Ara ukoll f' dan is-sens **Kollez. Vol. XXX P III p 433**).*

12. Dan l-awtur ikompli jispjega li *“Tale domanda risarcitoria non si identifica con quella diretta all' attribuzione del risarcimento per equivalente che il committente proponga in subordine alla mancata esecuzione specifica della condanna all' eliminazione delle difformita` o dei vizi: la prima, infatti, che postula la colpa dell' appaltatore, e` utilizzabile per il ristoro del pregiudizio che non sia eliminabile mediante un nuovo intervento dell' appaltatore (come nel caso di danni a persone o a cose, o di spese di rifacimento che il committente abbia provveduto di fare eseguire direttamente); la seconda, che prescinde dalla colpa dell' appaltatore tenuto comunque alla garanzia, tende a conseguire un 'minus' rispetto alla reintegrazione in forma specifica, della quale rappresenta il sostitutivo legale, mediante la prestazione della 'eadem res debita', sicche deve ritenersi ricompresa, anche se non esplicitata, nella domanda di eliminazione delle difformita` o dei vizi.”*

13. Għalhekk b'applikazzjoni tat-tagħlim ġurisprudenzjali fis-**Sentenza fl-ismijiet Ignazia Degabriele -vs- George Calleja et supra**, jibqa' għall-

Qorti li tindaga, jekk l-azzjoni attriċi hiex postulata fuq ir-rimedji ġenerali kontemplati taħt l-artikolu 1069 jew l-artikolu 1127 tal-Kap. 16.

14. Dawn l-artikoli rispettivament jiddisponu s-segwenti:

“1069. (1) Meta l-kondizzjoni riżoluttiva, sew dik magħmula espressament kemm dik li titqies bħala magħmula, tkun għall-każ li fih waħda mill-partijiet tonqos għall-obbligazzjoni tagħha, il-parti li lejha l-obbligazzjoni ma tkunx ġiet esegwita, tista’ tagħzel, jekk il-kondizzjoni sseħħ, jew li titlob il-ħall tal-kuntratt, jew li ġġiegħel lill-parti l-oħra tesegwixxi l-obbligazzjoni, meta dan ikun possibli.

(2) Fil-każ il-wieħed u l-ieħor, il-konvenut jista’ jiġi kkundannat għall-ħlas tad-danni.

1127. Fil-każ li ma tiġix esegwita obbligazzjoni li biha wieħed ikun intrabat li jagħmel xi ħaġa, il-kreditur jista’ jiġi mogħti s-setgħa li jieħu ħsieb jesezwiha huwa nnifsu bi spejjeż tad-debitur.”

Mill-mod kif tfasslu l-kawżali u t-talbiet tal-attur, huwa evidenti li qua kreditur, ma huwiex jipproċedi billi jitlob il-Qorti sabiex ilesti u jirrimedja x-xogħolijiet huwa stess a spejjeż tas-soċjetá intimata, qua debtriċi, skont kif jiddisponi l-artikolu 1127. Dan billi, hekk kif senjalat fil-fatti supra, l-Attur qabad u għamel dan minn jheddu bla ma kien hekk awtorizzat.

15. Ir-rimedju li wieħed jitlob kundanna għall-ħlas tad-danni mogħti taħt l-artikolu 1069(2) huwa wieħed ancillari, neċessarjament marbut mar-rimedju prinċipali mogħti fl-artikolu 1069(1) li wieħed jitlob għall-ħall jew l-

eżekuzzjoni tal-kuntratt. L-azzjoni attriċi u kif imposta bħala azzjoni merament ta' danni mingħajr it-talba għall-ħall jew eżekuzzjoni tal-kuntratt ma humiex legalment permissibli taħt l-imsemmi artikolu 1069 u għaldaqstant anke f'dan ir-rigward ma għandha l-ebda bażi ġuridika.

16. Dan ifisser li tħares kif tħares lejn l-azzjoni Attriċi din hija għal kollox ġuridikament inattendibbli u għalhekk it-talba Attriċi ser tkun miċħuda.

Decide

17. Għaldaqstant għar-raġunijiet fuq imsemmija din il-Qorti qed taqta' u tiddeċiedi l-kawża bil-mod segwenti:

Tiċhad it-talbiet Attriċi bl-ispejjes tal-Kawża kontra l-Attriċi.

Imħallef Toni Abela

Deputat Registratur